

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΑ Β. ΚΡΙΜΠΑ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ, ΕΙΣΗΓΗΤΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1932-2021)

γράφουν: Δημοσθένης Αγραφιώτης • Λευτέρης Ζούρος • Θανάσης Καράβατος
• Γιώργος Κατωπόδης • Ηλίας Κούβελας • Μάριος Μπέγζος • Γιώργος Χ.
Παπαδόπουλος • Ελένη Σβορώνου • Ειρήνη Σκαλιόρα • Σπύρος Σφενδουράκης
• Δημήτρης Σωκιαλίδης • Στάθης Ψύλλος

παρατίθενται: μία ομιλία του Κ. Β. Κριμπά στην Ακαδημία Αθηνών, ένα παλαιότερο
άρθρο του στο περιοδικό *Νόεσις*, μία συνέντευξή του στον Σπύρο Μανουσέλη, καθώς
και οι εισηγήσεις στο Συμποσίο για τη Γλώσσα και τη Νόηση ως προϊόντα της
Εξέλιξης, στο οποίο συμμετείχε μαζί με τους Ηλία Κούβελά και Μιχάλη Πετρίδη και
συντονίστρια την Ειρήνη Σκαλιόρα.

ΟΥΝΑΨΙΣ

Τριμηνιαία Επιθεώρηση Ψυχιατρικής, Νευροεπιστημών & Επιστημών του Ανθρώπου

ΙΟΥΛΙΟΣ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
2021 τόμος 17

62

περιεχόμενα

ΙΟΥΛ ΑΥΓ ΣΕΠ

Αφιέρωμα στον Κώστα Β. Κριμπά (1932-2021)

04 Προκαταρκτικές επισημάνσεις <i>Δημοσθένης Αγραφιώτης</i>	25 Η συμβολή του Κώστα Κριμπά στη Φιλοσοφία της Βιολογίας <i>Στάθης Ψύλλος</i>	ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
06 Μια πολιά συνέντευξη του Κώστα Κριμπά (2009) <i>Σπύρος Μανουσέλης</i>	29 Η θεολογική δικαίωση του Κώστα Κριμπά <i>Μάριος Μπέγζος</i>	51 Ομιλία του Κ. Β. Κριμπά στην Ακαδημία Αθηνών, 17/2/2009 «Τα τριπλά γενέθλια της εξελικτικής και η Ακαδημία Αθηνών»
09 Κώστας Κριμπάς, Ο επιστήμονας, ο άνθρωπος. <i>Ηλίας Κούβελας</i>	32 Εγκέφαλοι, ταυτότητες και ιδεολογίες <i>Γιώργος Χ. Παπαδόπουλος</i>	56 Άρθρο του Κ. Κριμπά, περιοδικό <i>Νόησις</i> , τχ 1, 2005, σ. 11-17 «Η ψυχολογία από την οπτική της θεωρίας της εξελίξεως»
10 Ο εξαίρετος Κώστας Κριμπάς. Τοπολογία μιας ήρεμης πολυδυναμίας <i>Δημοσθένης Αγραφιώτης</i>	39 «Κι όμως, το ανοσοποιητικό μας σύστημα για να αντιμετωπίσει τις μεταλλάξεις του κορονοϊού, εξελίσσεται και το ίδιο» <i>Δημήτρης Σωκιαλίδης</i>	59 Συμπόσιο στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Μάρτιος 2013 «Είναι δυνατόν να είναι η γλώσσα και η νόηση προϊόντα της εξέλιξης;» Συντονισμός: Ειρήνη Σκαλιόρα Ομιλητές: Κώστας Κριμπάς, Ηλίας Κούβελας, Μιχάλης Πετρίδης
15 Ο Κώστας Κριμπάς όπως τον γνώρισα <i>Θανάσης Καράβατος</i>	41 Το σχολικό βιβλίο «Μαθήματα Γενικής Βιολογίας» των I. Καλοπίση και K. Κριμπά <i>Γιώργος Κατωπόδης</i>	αναγνώσματα
16 Κώστας Κριμπάς: ο άνθρωπος που έφερε στην Ελλάδα την Θεωρία της Εξέλιξης <i>Λευτέρης Ζούρος</i>	43 Μιλώντας στα παιδιά για την Εξέλιξη. Η εκπαίδευση στέκει αμήχανη μπροστά στην Εξέλιξη <i>Ελένη Σβορώνου</i>	72 Σπύρος Σφενδουράκης: «Στον καθρέφτη του Δαρβίνου» <i>Της Ιωάννας Σουφλέρη</i>
19 Κώστας Κριμπάς: Ένας σπουδαίος διανοτής, επιστήμονας, ιστορικός, φιλόσοφος <i>Σπύρος Σφενδουράκης</i>	44 Σύμων Αποστολίδης (1853-1918) Ένας εξελικτικός νευροψυχίατρος <i>Θανάσης Καράβατος</i>	73 Στυλιανός Αντωναράκης: «Το γνώθι σαυτόν στη μεταγονιδιωματική εποχή»
21 Ο Κώστας Κριμπάς μέσα από τα μάτια των συναδέλφων του στο τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης (ΙΦΕ, πρώην ΜΙΘΕ) <i>Ειρήνη Σκαλιόρα</i>		74 Μάριος Μπέγζος: «Άνασταση και Επανάσταση 1821-2021. Επέτειος ως Υπαίτιος Αυτοκρατικού Αναστοχασμού»

**Ευχαριστούμε την εταιρεία Lundbeck που χρόνια τώρα συμβάλλει στην προσπάθειά μας,
καθώς και τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης για τη δική τους διαρκή συμβολή**

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.
Πλαπούτα 2 & Καλλιδρομίου,
Αθήνα, 114 73
Τ: 210 822 28 35, F: 210 822 26 84
info@motibo.com | www.toposbooks.gr

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Θανάσης Καράβατος

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΣΗΜΑΤΟΣ
Θανάσης Καράβατος

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Σεβαστή Μπούμπαλου

ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Ορέστης Γιωτάκος (Αθήνα)
Γιώργος Δημητριάδης (Αθήνα-Παρίσι)
Γιάννης Θ. Ευδοκιμίδης (Αθήνα)
Γιώργος Κωνσταντακόπουλος (Αθήνα-
Λονδίνο)
Βασίλης Μποζίκας (Θεσ/νίκη)
Γιάννης Νηματούδης (Θεσ/νίκη)
Πέτρος Πετρίκης (Ιωάννινα)
Δημήτρης Πλουμπίδης (Αθήνα)
Κώστας Πόταγας (Αθήνα)

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Δανιέλλα Αγγελή (Αθήνα)
Νικηφόρος Άγγελόπουλος (Αθήνα)
Δημοσθένης Αγραφιώτης (Αθήνα)
Λουκάς Αθανασιάδης (Θεσ/νίκη)
Γρηγόρης Αμπατζογλου (Θεσ/νίκη)
Δημήτρης Αναγνωστόπουλος (Αθήνα)

Μαρία Αναγνωστούλη (Αθήνα)
Δημήτρης Γεωργιάδης (Αθήνα)
Γιάννης Ζέρβας, Αθήνα
Νίκος Ζηλίκης (Θεσ/νίκη)
Αναστασία Ζήση, Μυτιλήνη
Απόστολος Ιακωβίδης (Θεσ/νίκη)
Σταυρούλα Καμπουγέρη (Καλαμάτα)
Στέργιος Γ. Καπρίνης (Θεσσαλονίκη)
Αζαρίας Καραμανλίδης (Θεσ/νίκη)
Φίλιππος Καργόπουλος (Θεσ/νίκη)
Μαίρη Κοσμίδου (Θεσ/νίκη)
Ηλίας Κούβελας (Πάτρα)
Δημήτρης Κυρτάτας (Αθήνα)
Τέτα Κώνστα (Θεσ/νίκη)
Πλαναγιώτης Κωστάρας (Αθήνα)
Γιώργος Κωστόπουλος (Πάτρα)
Γιάννης Λιάπας (Αθήνα)
Αντώνης Μαϊλης (Αθήνα)
Ειρήνη Μαρκίδη (Αθήνα)
Βένος Μαυρέας (Ιωάννινα)
Μάριος Μπιέγζος (Αθήνα)
Μαρίνα Οικονόμου (Αθήνα)
Λάμπης Παπαγεωργίου (Αθήνα)
Δανάν Παπαδάτου (Αθήνα)
Γιώργος Παπαδημητρίου (Αθήνα)
Γιώργος Παπαδόπουλος (Αθήνα)
Γιώργος Χ. Παπαδόπουλος (Θεσ/νίκη)
Στέργιος Πιτσάβας (Θεσ/νίκη)
Γιάννης Πολυχρονίδης (Αθήνα)
Άκης Σίμος (Ηράκλειο)
Στέλιος Στυλιανίδης (Αθήνα)
Μάρκος Συγγελάκης (Θεσ/νίκη)
Νίκος Τζαβάρας (Αθήνα)
Βλάσης Τομαράς (Αθήνα)
Λάζαρος Τριάρχου (Θεσ/νίκη)

Χριστίνα Ανδρέου (Ζυρίχη)
Παντελής Γιαννακόπουλος (Γενεύη)
Νίκος Γκουγκουλής (Παρίσι)
Γιώργος Δελλατόλας (Παρίσι)
Βασίλης Καψαμπέλης (Παρίσι)
Ελένη Μπάρμπας (Βοστώνη)
Κώστας Μπούρας (Γενεύη)
Νίκανδρος Μπούρας (Λονδίνο)
Ανδρέας Παπανικολάου (Χιούστον)
Μιχάλης Πετρίδης (Μόντρεαλ)
Κωνσταντίνος Φελλάς (Λευκωσία)
Άγγελος Χάλαρης (Σικάγο)
Αντώνης Χατζηιωάννου (Λωζάνη)
Σωτήρης Χτούρης, Μυτιλήνη

ΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΤΟΠΟΣ

www.sinapsis.gr
Υπεύθυνη: Αργυρώ Βατάκη (Αθήνα)

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Πληροφορίες, Συνδρομές, Παλιά τεύχη,
Διαφημιστικές καταχωρήσεις
και Βίκη Χριστοφορίδου
Τ: 210 8222856
vchristophoridou@motibo.com

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ

Νικόλαος Χήρας
Τ: 2108222835
nchiras@motibo.com

ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Αναστάσιος Δ. Οικονομόπουλος
anoikon1@otenet.gr

ISSN: 1790-4412 / τιμή τεύχους: 10 €

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ (4 τεύχη το χρόνο)
συμπεριλαμβάνονται ταχυδρομικά τέλη

- εσωτερικού
40 €, Φοιτητών 30 €, Οργανισμών 100 €
- εξωτερικού
70 €, Φοιτητών 50 €, Οργανισμών 150 €,
- Φιλική Συνδρομή 100 €

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ / ΠΛΗΡΩΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
σε λογαριασμό της εταιρείας ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

ALPHA BANK

IBAN: GR 1201401280128002320002920

EUROBANK

IBAN: GR7802600520000200200734618

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

IBAN: GR4301101510000015147082109

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

IBAN: GR03 0172 0260 0050 2607 1111 323

Αφιέρωμα στον Κώστα Β. Κριμπά (1932-2021)

Η ελληνική αλλά και η παγκόσμια επιστημονική κοινότητα και ιδιαίτερα η επιστημονική κοινότητα της εξελικτικής βιολογίας είναι από τη Δευτέρα, 5 Απριλίου 2021, φτωχότερες, καθώς απεβίωσε ο σπουδαίος εξελικτικός βιολόγος, διακεκριμένος καθηγητής Κώστας Β. Κριμπάς, «πατριάρχης» της εξέλιξης στην Ελλάδα.

Η Ελληνική Εξελικτική Εταιρεία

Το περιοδικό *Σύναψις* συμμερίζεται το βαθύ πένθος που εκδηλώθηκε με την αγγελία της μεγάλης απώλειας και συμμετέχει σε αυτό με σχετικό αφιέρωμα στον μεγάλο εισηγητή της Εξέλιξης στη χώρα μας, με κείμενα μαθητών, συνεργατών και φίλων του εκλιπόντος που υπήρξε και φίλος πολλών εξ ημών.

Η *Σύναψις*

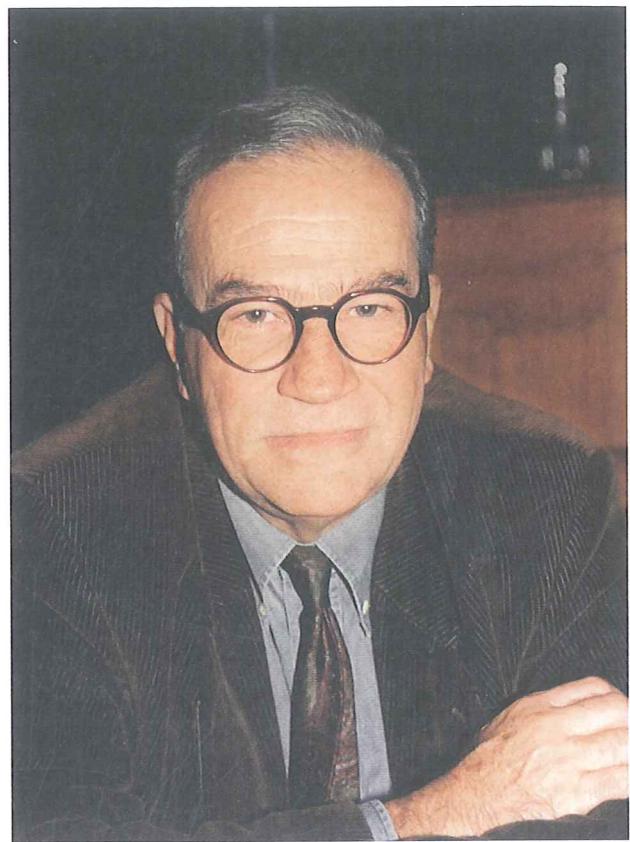
Προκαταρκτικές επισημάνσεις

Ο βίος του Κώστα Κριμπά υπήρξε πολυσχιδής και πολύτροπος. Ένα αφιέρωμα περιοδικού (όπως το ανά χείρας τεύχος) θα πρέπει να αντανακλά οπωσδήποτε την πολυπρισματικότητα του βίου του: ερευνητής, πανεπιστημιακός δάσκαλος, Ακαδημαϊκός, διανοητής, εκλαϊκευτής υψηλών προδιαγραφών, δρών πρόσωπο στην κοινωνική και πολιτική σκηνή, συγγραφέας, επιμελητής εκδόσεων, ενεργό μέλος διεθνών δικτύων στο πεδίο της Βιολογία κ.ά.. Σ', αυτό το πνεύμα τα κείμενα του παρόντος αφιερώματος έρχονται να καλύψουν ή να αγγίζουν ορισμένες πτυχές του έργου του ή των πολλαπλών δραστηριοτήτων του. Ενδεικτικά: από τον σκληρό πυρήνα της Εξελικτικής Βιολογίας και της Γενετικής μέχρι τα εγχειρίδια της Βιολογίας για την δευτεροβάθμιο εκπαίδευση, από την περιπέτεια της Θεωρίας του Δαρβίνου στα ελληνικά συγκείμενα μέχρι τις αναμνήσεις των φίλων και των συνεργατών, από τις συνεντεύξεις του μέχρι τις ενδιαφέρουσες συζητήσεις του σε μια διεπιστημονική προοπτική και κείμενα στη συνέχεια των διερωτήσεων του όπως η υγεία και η λειτουργία του εγκεφάλου. Επίσης, δίνεται μια σύγχρονη καταγραφή των προσλήψεων του έργου και του «ανδρός» από τους πανεπιστημιακούς συναδέλφους του και έτσι ζωντανεύει έμμεσα και ο τρόπος του βίου του. Τέλος, τα κείμενα του ίδιου και το κείμενο από το «Συμπόσιο για τη Γλώσσα», δείχνουν τον τρόπο στοχασμού του Κώστα Κριμπά και κυρίως τις δεξιότητες του να συνομιλεί και να

συνδιαλέγεται με ερευνητές άλλων επιστημονικών πεδίων, πέρα από αυτό της Βιολογίας.

Οι ψηφίδες που ακολουθούν στις επόμενες σελίδες, δημιουργούν εντέλει ένα μωσαϊκό-πορτραίτο που σίγουρα δεν εξαντλεί την πολυκύμαντη διαδρομή του σε διάφορα πεδία της κοινωνικής ζωής (επιστημονικό, επιστημολογικό, φιλοσοφικό, πολιτικό, κ.ά.). Είναι σαφές ότι απαιτείται να επιχειρηθούν περισσότερα αφιερώματα με ποικιλία προβληματικών, και κυρίως συστηματικές έρευνες από διαφορετικές σκοπιές και επιστημονικές περιοχές (*disciplines*) για τις επιμέρους προσπάθειες και τις επιτεύξεις του Κώστα Κριμπά. Μετά από μια τέτοια (μακρόχρονη) διαδικασία θα ήταν δυνατόν να δοθεί σύνθετη και συνθετική κατατομή της πολύπλευρης προσωπικότητας του. Εξάλλου, ο ίδιος ήταν πολύ ευαίσθητος και προσεκτικός με τη βιογραφία των δασκάλων του και έδειξε ουσιαστική φροντίδα για τους ερευνητές πριν απ' αυτόν και όχι μόνον στη Βιολογία, καθώς είχε επιχειρήσει να επεξεργαστεί γενεαλογίες των σημαντικών Πανεπιστημιακών στελεχών της χώρας στους δυο τελευταίους δυο αιώνες. Σ' αυτή την οπτική της αμοιβαιότητας, οι σύγχρονοι και οι μελλοντικοί ερευνητές θα πρέπει να ενσκήψουν στην «περίπτωση» του Κώστα Κριμπά και να διατυπώσουν τις έγκυρες αποτιμήσεις τους για τα σημαντικά επιτεύγματά του. Το παρόν αφιέρωμα θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένα πρώτο σημείο εκκίνησης.

Δημοσθένης Αγραφιώτης

«Σήμερα δεν μιλάμε πια για θεωρία της εξελίξεως – πέρασε το στάδιο της υπόθεσης ή της αμφισβήτησης, όσο τούτο είναι δυνατό στην επιστήμη, Μιλάμε για εξελικτική, κεντρικό κλάδο τα βιολογίας. "Τίποτε δεν μπορεί να κατανοθεί στη βιολογία αν δεν ιδωθεί με τη ματιά της εξελίξεως" είπε ο Dobzhansky, και σήμερα όλοι τον θυμούνται περισσότερο για αυτή του τη ρήση. Το ίδιο έγινε και με τη θεωρία του ατόμου μου στη φυσική. Σήμερα δεν μιλάμε για θεωρία του ατόμου αλλά για ατομική φυσική».

Κώστας Β. Κριμπάς
Δαρβινισμός και η ιστορία του έως τις μέρες μας
[Πρόλογος]. Ωκεανίδα Αθήνα 2009, σ. 17

«Την βιολογική εξέλιξη του ανθρώπου σε μεγάλο βαθμό διαδέχεται και υποκαθιστά η πολιτισμική του εξέλιξη, μια δηλαδή διαδικασία προσαρμογής που δεν βασίζεται σε αλλαγή κληρονομικού υλικού αλλά πολιτισμικής παράδοσης. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις των περισσότερων νεοδαρβινιστών εξελικτικών η πολιτισμική του εξέλιξη βασίζεται βέβαια στις γενικές (δηλαδή ενυπάρχουσες σε κάθε άνθρωπο) κληρονομικές δυνατότητες που του επιτρέπουν μια τέτοια εξέλιξη, οι διαφορές όμως από χώρα σε χώρα ή από πολιτισμό σε πολιτισμό, δεν οφείλονται ούτε μπορούν να εξηγηθούν από κληρονομικές διαφορές μεταξύ λαών».

Κώστας Β. Κριμπάς
Δαρβινικά. Ερμής Αθήνα 1986, σελ.204

Πορτράιτα του Κώστα Κριμπά, από το αρχείο της συζύγου του, Ελένης.

Ελένη και Κώστας Κριμπά – Δημοσθένης Αγραφιώτης και Αντίκλεια Μουνδρέα – Αγραφιώτη. Αρχείο Δ. Αγραφιώτη

Ο εξαίρετος Κώστας Κριμπάς. Τοπολογία μιας ήρεμης πολυδυναμίας

Δημοσθένης Αγραφιώτης

Ομότιμος Καθηγητής - Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας
Ποιητής, καλλιτέχνης διαμέσων

1. Σταθερότητα

Η Βιβλιοθήκη του Λονδίνου γιορτάζει φέτος τα 180στά γενέθλιά της ως η πρώτη δανειστική βιβλιοθήκη του Ηνωμένου Βασιλείου. Όπως μας πληροφορεί ο Αλεξάνδρα Σαμοθράκη με την ανταπόκρισή της από τη βρετανική πρωτεύουσα, ο Charles Darwin (1809-1882) ήταν από τα ιδρυτικά μέλη και με την ευκαιρία των εορτασμών έγινε ειδική αποτύπωση της συμπεριφοράς του ως χρήστη της Βιβλιοθήκης. «Οι δανειστικές συνήθειες του Δαρβίνου, όπως αποτυπώνονται στα αρχεία της βιβλιοθήκης, εκτός από την ευλαβική επιμέλεια στην επιστροφή των τίτλων, καταμαρτυρούν τους προβληματισμούς του και τις αναγνωστικές ανησυχίες του ενώ ξεκίνησε να διατυπώνει σε φίλους του "τη θεωρία των ειδών" στα μέσα της δεκαετίας του 1840 (θα δημοσίευε την Καταγωγή των Ειδών το 1859). Σε 36 επισκέψεις στην βιβλιοθήκη, εντός 2 ετών, δανείστηκε τουλάχιστον 200 βιβλία που καλύπτουν ένα φάσμα ευρύτατο: από διατριβές του Michel Eyquem de Montaigne μέχρι τεχνικές παρακολούθησης ελαφιών, από την ιστορία της κατάκτησης του Μεξικό μέχρι βιογραφίες βασιλισσών και ταξιδιωτικούς οδηγούς για την Αυστρία, τη Νέα Ζηλανδία και τις Άλπεις. Από αυτά τα 73 υπάρχουν ακόμη και σήμερα στα ράφια της βιβλιοθήκης». [1]

Ο Sir Julian Huxley (1887-1975) σημαντικός εξελικτικός Βιολόγος διετέλεσε και πρώτος Διευθυντής της UNESCO (Οργάνωση του ΟΗΕ για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό) το 1946. Στη δεκαετία του 1940 πρότεινε μάλιστα μια ενοποιητική προσέγγιση της ταξινομίας, της γενετικής και της Δαρβινικής θεωρίας. Σ' ένα πνεύμα νεο-ουμανιστικό/ανθρωπιστικό διατύπωσε προτάσεις-σχέδια για τη μελλοντική οργάνωση των κοινωνιών στις οποίες προτάσεις τα ένακοπα ορθολογικά στοιχεία κυριαρχούν, ωστόσο προτείνει και τελετουργικές διαδικασίες που σχετίζονται κυρίως με τη Φύση, για να δώσει χώρο και στη φαντασία

και τη συλλογικότητα στα μέλη των υπό συνειδητή μορφοποίηση νέων κοινωνικών δομών. Ο αδελφός του Aldus Huxley (1894-1963), βέβαια με το Νέο γενναίο κόσμο (*New Brave World*) έδωσε μια πιο μυθοπλαστική εκδοχή του μέλλοντος. Ο Sir Julian Huxley, οπαδός της εντοπίας, και ο Aldus Huxley συγγραφέας μεταξύ ουτοπίας και δυστοπίας, συνέχισαν την παράδοση της οικογενείας Huxley, καθώς ο παππούς τους, ο Thomas Henry Huxley (1825-1895), ζωολόγος, είχε κρίσιμη συμμετοχή στην ανάδειξη του έργου του φίλου του, Darwin.

Ο Θόδωρος Ορφανίδης (1817-1886) υπήρξε καθηγητής Βοτανικής, Φυτολογίας και Φυτοπαθολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Με σπουδές στο εξωτερικό και με πλούσια δράση στον χώρο της γεωργίας είχε και μια παράλληλη συστηματική δραστηριότητα στον χώρο της ποίησης. Όπως διαβεβαιώνει ο Δρ. Κώστας Ταμπάκης είχε διαμορφωθεί ένας υπαρξιακός σταθερότυπος (*existential pattern*) ως προς την κατατομή των καθηγητών: σπουδές στην Ελλάδα, σπουδές στο εξωτερικό με ειδίκευση, επιστροφή στον ακαδημαϊκό χώρο της πρόσφατα απελευθερωμένης Ελλάδας, επίδοση στην ποιητική γραφή – μάλιστα υπάρχουν τριάντα τουλάχιστον τέτοιες περιπτώσεις. (Προφορική ενημέρωση από τον προαναφερόμενο μελετητή της επιστήμης στον 19ο αιώνα στην Ελλάδα).

Ο Γιάννης Σαρεγιάννης (1898-1962) υπήρξε μια αντίστοιχη περίπτωση στον 20ό αιώνα. Καθηγητής Φυτοπαθολογίας (Παν/μιο Θεσσαλονίκης και Ανώτατη Γεωπονική Σχολή Αθηνών), ευπατρίδης σύμφωνα με τις πιο αυστηρές ευρωπαϊκές προδιαγραφές, αναγνωρίστηκε ως ένας από τους πιο διεισδυτικούς ερευνητές του καβαφικού έργου: (βλέπε άρθρο του Κώστα Κριμπά στα ΝΕΑ, 09.11.1999). [2]

Ο Κώστας Κριμπάς ανήκει στην προαναφερόμενη συνομοταξία των προσωπικοτήτων που κινούνται σε συντεγμένες όπως: ο οικογενειακή παράδοση [3], η ενασχόλη-

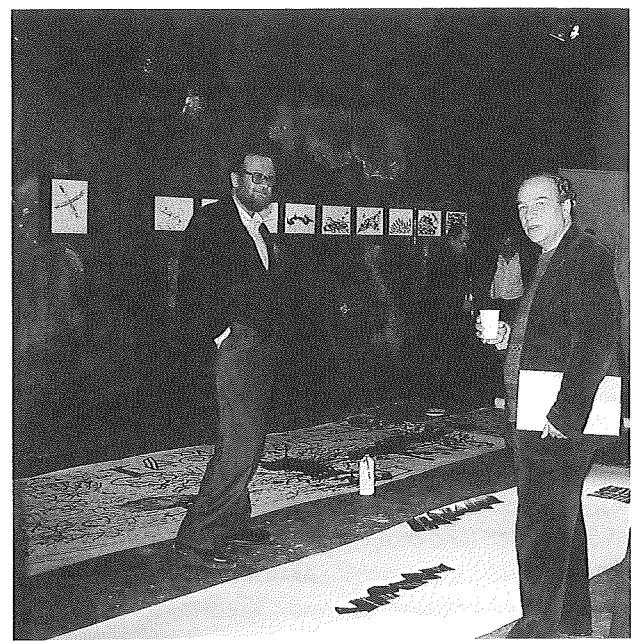

Κώστα Κριμπά μαζί με τον καθηγητή Ηλία Κούβελα). Ήταν μια θαυμάσια ευκαιρία για όλους/ες μας να διαπιστώσουμε τον υπαρξιακό σταθερότυπο του «αληθινού αριστοκράτη της επιστήμης» καθώς ο Κώστας Κριμπάς μπορούσε να συμβάλει με σφρίγος και στην πραγμάτωση καλλιτεχνικών προταγμάτων. [6]

5. «Επιστήμη-Τεχνολογία-Κοινωνία» (ΕΤΚ)

Από τη δεκαετία του 1960 πικνώνουν οι προσπάθειες να διαμορφωθεί γνωσιακό πεδίο που θα επιτρέψει μια σύνθετη προσέγγιση των σχέσεων Επιστήμης-Τεχνολογίας και Κοινωνίας. Το πεδίο αυτό ορίζεται περισσότερο από το αντικείμενο θεώρησης και τις εξετάσεις και λιγότερο από την παράδοση των επιστημονικών περιοχών που θα μπορούσαν να κινητοποιηθούν σε αυτή τη θεώρηση. [7] Η εγκάρσια συνένωση της Κοινωνιολογίας, Φιλοσοφίας και Τεχνολογικών επιστημών (Engineering Sciences) φιλοδοξεί να διερευνήσει το πώς η Επιστήμη-Τεχνολογία / Τεχνοεπιστήμη βρίσκεται σε αλληλόδραση με το κοινωνικο-πολιτιστικό γίγνεσθαι. Μεταξύ των θεμάτων έρευνας διακρίνονται κλασικά πεδία έρευνας: το πρώτο είναι το πώς μια κοινωνία υποδέχεται μια επιστημονική θεωρία ή και μια ολόκληρη επιστημονική περιοχή· το δεύτερο, ποια είναι η κοινωνική και πολιτιστική υπόσταση της επιστημονικής κοινότητας. Ο Κώστας Κριμπάς εργάστηκε και για τα δυο πεδία έρευνας με τρόπο συστηματικό και ενδελεχή στο όνομα των δικών του ενδιαφερόντων και όχι αναγκαστικά για να εισαγάγει το γνωσιακό πεδίο της Ε.Τ.Κ. στο επιστημονικό στερέωμα της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, η ενασχόλησή του με το πώς η νεοελληνική κοινωνία υποδέχθηκε τον Δαρβινισμό αποτελεί μια ισχυρή αναφορά στο σχετικά ισχνό πεδίο της Ε.Τ.Κ. στα «καθ' ημάς». Η προσπάθειά του είχε έναν χαρακτήρα πρωικό καθώς δεν υπήρχαν οι συνθήκες για ένα τέτοιο εγχείρημα – προηγούμενες έρευνες, εννοιολογικό και θεωρητικό οπλοστάσιο. Αν ληφθεί υπόψη ότι το ζήτημα του Δαρβινισμού βρίσκεται στο επίκεντρο (ακόμη και σήμερα) μιας θεμελιακής σύγκρουσης στις Η.Π.Α. – χώρα του «υπαρκτού επιστημονισμού» – και ότι υπήρξε ως «κοινωνικός δαρβινισμός» στα τέλη του 19ου αιώνα η κύρια ιδεολογική αναφορά στην πολιτική σκοπή της Κίνας, διαφαίνεται αμέσως η σημασία και η εμβέλεια της πρωτοβουλίας του. Ως προς τη δεύτερη πρωτοβουλία του ο Κώστας Κριμπάς είχε επεξεργαστεί πλήθος δελτίων-καρτελών στις οποίες κατέγραφε την επιστημονική πορεία των καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών από τον 19ο και στη διάρκεια του 20ού αιώνα – εργασία που συνέχισε για την πορεία των Ακαδημαϊκών· το υλικό αυτό είναι πολύτιμο, γιατί δείχνει πώς διαμορφώνεται το «σώμα» των πανεπιστημιακών και πώς λειτουργεί η μεταβίβαση γνώσης μεταξύ των γενεών. Επιπλέον, διαφαίνονται δίκτυα εξουσίας (εντός και εκτός των ακαδημαϊκών θεσμών) και η ανάδυση αρχηγετικών ομάδων στον χώρο της επιστήμης. Βέβαια, όταν εκλέχτηκε στο ΜΙΘΕ (Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας

και Θεωρίας της Επιστήμης/ΕΚΠΑ) και στην Ακαδημία Αθηνών το έργο της καταγραφής που είχε εκπονήσει μετατράπηκε σε πολύτιμο ερευνητικό άυλο πόρο για την ανάπτυξη του (υπό διαμόρφωση μέχρι και σήμερα) πεδίου ΕΤΚ.[8]

6. Απόπειρα Αποτίμησης

Αναμφίβολα είναι πολύ νωρίς να προταθεί μια αποτίμηση του έργου του Κώστα Κριμπά. Είναι επίσης σαφές ότι για μια τέτοια αποτίμηση απαιτείται και καλή γνώση της γενετικής-εξελικτικής βιολογίας – την οποίαν ο υπογράφων δεν διαθέτει. Επομένως θα χρειαστούν οι εργασίες των βιολόγων, των ιστορικών της επιστήμης και των επιστημολόγων για να σχηματισθεί μια πρώτη εκδοχή της συμβολής του Κώστα Κριμπά στον χώρο της δαρβινικής σχολής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η μόνη επιτρεπτή «μέθοδος» για μια διατύπωση του αιτήματος για αποτίμηση είναι αυτή της «σύγκρισης». Διατυπώνεται το ερώτημα με τον ακόλουθο τρόπο: αν θεωρηθεί ότι ο Κ. Δ. Δοξιάδης αποτελεί ένα ιδιαίτερο σημείο αναφοράς ως προς τις καινοτομίες και τις πρωτότυπες ιδέες και πρακτικές του, πώς ο Κώστας Κριμπάς τοποθετείται σε σχέση με τη θαυμαστή τροχιά του πολεοδόμου; Η σύγκριση έχει κάποιο νόημα καθώς και ο δυο έδρασαν κυρίως μετά τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο, κινήθηκαν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, αν και ανήκαν σε διαφορετικά πεδία έρευνας και τεχνολογίας. Οι φιλοδοξίες του Κ. Δοξιάδη ήταν σύνθετες καθώς ήθελε να δημιουργήσει μια νέα επιστήμη, την Οικοτεκνίκη, και να κτίσει τις πόλεις του μέλλοντος σε παγκόσμια κλίμακα. Ο Κώστας Κριμπάς συμμετείχε με επάρκεια και δυναμισμό στη διεθνή (και εθνική) ανέλιξη της εξελικτικής βιολογίας – οι δημοσιεύσεις του και οι συνεπιμέλειες βιβλιογραφίας στην αγγλική γλώσσα, δείχνουν τη σταθερή παρουσία του στα τεκταινόμενα της σχολής σκέψης και της επιστήμης

που στο πλαίσιό τους διάλεξε να κινητοποιηθεί με τις δημιουργικές του δυνάμεις.[9]

Η συγκριτική (για την ώρα) θεώρηση, όσο και αν μοιάζει ως αυθαίρετη, επιτρέπει να διατυπωθεί η υπόθεση; ότι στην ελληνική κοινωνία, τα τελευταία 70 χρόνια, ο Κώστας Κριμπάς ήταν ένας σύγχρονος (contemporary) επιστήμονας σε συνεχή διάλογο με τους ομοταγείς συναδέλφους του ερευνητές, ότι ήταν παρών στις αναζητήσεις και τις ανακαλύψεις των επιστημόνων του γνωστικού πεδίου του. Επιπλέον, αναζητούσε να εισαγάγει και να «μπολιάσει» την (ελληνική) επιστήμη με τις νεότερες κατακτήσεις λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές και πολιτιστικές παραμέτρους που υπεισέρχονται όταν μια τέτοια εισαγωγή επιχειρείται σ' ένα περιβάλλον διαφορετικής πολιτιστικής υφής απ' αυτό των χώρων προέλευσης της νέας γνώσης. Με μια απλοποιητική διατύπωση ο Κώστας Κριμπάς υπήρξε ένας καινοτόμος, στην επικράτεια της επιστήμης αλλά και στην επικράτεια των κοινωνικοπολιτιστικών προτύπων. Αφοσιώθηκε στη μελέτη των μεταβολών και των μεταμορφώσεων προκειμένου να συλλάβει την ανθρώπινη πορεία, συμμετέχοντας έτσι στα πιο κρίσιμα σταυροδρόμια, όπου η οικουμένη αναζητεί σή-

μερα το μέλλον της. Η «αποστολή» του ήταν εξαιρετικά σύνθετη και δύσκολη, καθώς η Βιολογία αγγίζει ίσως την πιο μεταφυσική πρόκληση στην ιστορία της ανθρωπότητας. [10]

7. Χαιρετισμός

Πέρα από την επιστημονική διαδρομή, πέρα από τη δημιουργική εμβέλεια του βίου, ο Κώστας Κριμπάς ως παρουσία ενέπνεε ένα αίσθημα πρεμίας και έξυπνης ελαφράδας. Στις τόσες διαφορετικές καταστάσεις που τον είδα να δρα, πάντα έδειχνε ότι είχε ένα απόθεμα ανοχής και διανοητικής αντοχής. Αρκετές φορές διαφωνούσαμε για μια σειρά θεμάτων, αλλά πάντοτε υπήρχε η διάθεση για τη διατύπωση επιχειρημάτων και εναλλακτικών διατυπώσεων και οι διαφωνίες αυτές αποκτούσαν έναν απόχρω δημιουργικό. Ο Κώστας Κριμπάς έδινε πάντοτε την υπόσχεση και την ευκαιρία επανέναρξης του διαλόγου. Σχεδόν τολμώ να πω: υπήρχε μια γόνιμη θετική φόρτιση σε κάθε διαφωνία, και εν τέλει ήταν ευχάριστο και είχε μια χροιά κάθαρσης το να διαφωνεί κανείς μαζί του. Ένας μοναδικός τρόπος γενναιοδωρίας από τον εξαίρετο Κώστα Κριμπά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. <https://www.oanagnostis.gr/ti-diavaze-o-darvinos-i-i-katagogi-tis-katagogis-ton-eidon-tis-alexandras-samothraki/> (Ιούνιος 2021).
2. tanea.gr/1999/11/09/Greece/afierwma-o-ellinikos-20os-aiwnas-ta-proswra-24/ (κείμενο του Κ. Κριμπά).
3. Ο πατέρας του, ο Βάσος Κριμπάς (1889-1965) με σπουδές στο εξωτερικό, καθηγητής στην Γεωπονική Σχολή διετέλεσε και πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών. Τα ξαδέλφια του υπήρχαν εξαιρετικά ενεργοί στον χώρο της Επιστήμης και της Έρευνας.
4. Δ. Αγραφιώτης, «Στα Χρόνια της Διεπιστημονικότητας», Σύναψης 44, 2017, σελ. 36-40.
5. Δ. Αγραφιώτης, «Παρα-αναγνώριση. 4 δοκίμια για τον Κ. Δοξιάδη» (ΕΛ και EN).
6. «Ισοδυναμίες I». Έντυπο-κατάλογος, «Φούρνος»/Κέντρο τεχνών», Ιλεάνα Τούντα», 04/1993. Στις δράσεις συμμετείχαν Κ. Κριμπάς, Η. Κούβελας, Π. Ψωμόπουλος, Δ. Κοντός, Δ. Καμαρώτας, Μ. Σαντορινάος, κ.ά.
7. Δ. Αγραφιώτης, Επιστήμη, Τεχνολογία, Κοινωνία, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 2000. (βλέπε επίσης www.dagrafiotis.com, τα βιβλία της σειράς: «Τεχνολογία, Επιχείρηση, Κοινωνία»).
8. Υπάρχουν πολλές παραλλαγές: "S,T,S", "Science Studies", "SST"- "Sociology of Science and Technology" κ.ά. Στη δεκαετία του 1980, συνέχεια του προγράμματος FAST της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό δίκτυο "ESST" που στόχευε στη μεταπυχαική εκπαίδευση για τα ζητήματα επιστήμης, τεχνολογίας και καινοτομίας. Το πρόγραμμα αυτό ενσωματώθηκε πρόσφατα στο ΕΚΠΑ (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών). Ο υπογράφων, από τους θεμελιωτές του προγράμματος, υπήρξε αντιπρόεδρος του δικτύου για θέματα έρευνας. Πα περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε [7] και www.dagrafiotis.com → βιβλία.
9. Αφίέρωμα του *Athens Review of Books*, 05/2021, τεύχος 128: (1) Σπύρος Σφενδουράκης, «Κώστας Β. Κριμπάς. Προσωπική μαρτυρία για τον εξελικτικό», σελ. 47-49. (2) Κώστας Κριμπάς, «Η επιστημονική προσέγγιση είναι αποκλειστικά διαρθρική», σελ. 50-52.
10. Βλέπε σχετική βιβλιογραφία: (1) Anne Fagot-Largeault, *Ontologie du devenir. L'évolution, l'univers et le temps*, Odile Jacob, Paris, 2021. (2) Jean Gayon & Thomas Pradeu, *Textes clés de Philosophie de la Biologie*, Vrin, Paris, 2021.